

РЕСТАВРАЦІЯ МЕЙДЖІ ТА ЇЇ РОЛЬ У СТАНОВЛЕННІ СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Колосович Валерія, студентка 3 курсу

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Науковий керівник: к. і. н., доц. Маркевич О. В.

Дослідження, присвячені історії Японії на різних етапах її розвитку, цікаві сучасним науковцям та читачам. Особливо цінними є питання реставрації династії Мейджі, яке прямо пересікається з проблемою відродження державності Японії, її економічної відбудови, тобто часу, коли держава змогла піднятися на високий щабель політичного та фінансового розвитку. Вивчення цього досвіду важливо для сучасної розбудови України, а також дасть змогу краще зрозуміти політичну культуру та традиції Японії для розбудови міцних та тривалих українсько-японських відносин. Метою даної розвідки є висвітлення реставрації династії Мейджі, охарактеризувати запроваджені реформи та визначити роль у розбудові державності.

Постсередньовічна Японія знаходилась у складному економічному та політичному становищі. Держава потерпала від неврожаїв, бюджет не покривав і четверті потреб країни, інфляція поглиблювала економічну кризу. Крім цього «відкриття країни» іноземними державами призвело до укладання нерівноправних договорів. Як наслідок, відбулося падіння сьогунату [4, с. 74]. В цей тяжкий для країни час політична думка японців розділилася на два табори: тих, хто привітав відкриття портів і тих, хто захищав політику ізоляції. Прихильники монархії відкрито й сміливо вимагали завершення політики сьогунату і прийняти заходи для відновлення Японії.

6 квітня 1868 р. в країні відбувся політичний переворот, в результаті якого імператор Муцухіто (пізніше Мейджі) очолив країну. Він проголосив документ «Клятвена хартія п'яти суспільних принципів», де були чітко прописані головні принципи та напрями зовнішньої та внутрішньої політики впродовж другої половини XIX ст.: управління країною, враховуючи суспільну думку; рівність прав підприємців; модернізація; впровадження знань провідних країн тощо. Імперія мала досягти вищого ступеня розквіту [2, с. 143]. На початку хартії було вказано: «Цією хартією ми встановлюємо нашу ціль облаштування національного благополуччя на ширшій основі та створення конституції та законів. Це вело до ... скасування феодалських титулів та уніфікації поділеної національної влади» [1, с. 347].

Надалі політика Мейджі тримала курс на європеїзацію. Він полягав у запозиченні європейських знань та традицій, що стосувались різних сфер життя. Нова влада не бездумно копіювала дії європейських країн, а діяла методом поєднання надбань інших країн з власними традиціями. Зокрема,

впроваджувала тогочасні кращі способи вирішення політичних і соціальних питань, але поєднувала це з досвідом власного народу (повага та відданість владі). Відбулися відкриття першої залізниці, перехід до григоріанського календаря, проєвропейські зміни в освіті, релігійному житті країни тощо.

Основою відродження країни мало стати економічне покращення. На той час у країні не було єдиної грошової одиниці: в обігу було велике розмаїття золотих та срібних монет та ще більше варіацій банкнот. За таких умов утримувати контроль над державою було надзвичайно складно. Тому влада запровадила одну фінансову одиницю – ен (монетний двір знаходився в місті Осака). У 1872 р. був організований державний банк, а в 1876 р. – перший приватний банк купецького дому Міцуї.

Однією з найважливіших тодішніх реформ була соціальна. Її метою було змінити класифікацію станів населення, прийняту під час правління сьогунату Токугава. З 1872 р. населення почало ділитись на три стани: кадзоку (представники тодішньої військової і придворної знаті); шідзоку (колишні самураї-буші (колишнє військово-служиве дворянство)); хеймін (селяни та інші жителі країни). У 1871-1872 рр. у країні було запроваджено єдину систему державних законів і судів, під яку підпадали всі три стани. Підданим дозволялось обирати будь-яку професію, вільне місце проживання та укладати міжстанові шлюби. Проте навіть після легітимної ліквідації в 1872 р. усіх станових привілеїв та обмежень, родинно-клановим залишався жорсткий принцип формування правлячої еліти: вищих чиновників, генералітету, дипломатичного корпусу... (набирались вони виключно з родин колишніх кадзоку) [3, с. 111].

Реформи торкнулися армії. Відтепер вона утворювалась за принципом військового обов'язку усіх верств населення. Також у формуванні війська використовувався досвід військових, що брали участь у протестах проти сьогунату. Шідзоку або хеймін не могли отримати високу посаду в даній структурі. І саме в цьому правилі можна побачити приклад жорсткого принципу формування правлячої еліти, про що вже згадувалось раніше.

Однією з найважливіших подій з життя країни було укладення Конституції 1889 року. Вона проголошувала особу імператора «священною й недоторканною», надавала йому найширші права глави держави. Діяв парламент, що складався з палати перів і палати представників. До верхньої палати входили члени імператорського роду, титулована аристократія, власники великих капіталів або земельних ділянок. Виборче право було обмежено віковим (не молодше 25 років), гендерним (тільки чоловіки) і фінансовим цензом (дохід від 15 ен). Функції парламенту були незначні: вони могли схвалювати або не схвалювати рішення кабінету міністрів. Однак з їхньою думкою мало рахувалися,

оскільки міністри підпорядковувалися безпосередньо імператорові [2, с. 144].

Проведені реформи в цілому позитивно вплинули на розвиток держави та її міжнародний авторитет. На початку реставрації однією з головних проблем були нерівноправні договори з країнами тогочасної Європою та США. Нова влада намагалася виправити цю ситуацію. І хоча домогтись швидкого скасування документів не вдалось, але посольство провело повний аналіз політичного, соціально-економічного устрою і згодом цей досвід був застосований на практиці.

Відбулося покращення фінансового становища країни, пожвавлювалося політичне життя. У країні почав формуватися рух за права й свободу «Дзію мінкенундо», одним з головних вимог якого було прийняття Конституції. У 1881 році була створена партія Ріккен дзіюто (Конституційна ліберальна партія), що відстоювала інтереси середніх і дрібних землевласників. У 1882 році виникла партія Кайсінто (Партія реформ), серед вимог якої були: розвиток зовнішньої торгівлі, скасування нерівноправних договорів, проведення грошової реформи [2, с. 144]. Реставрація Мейдзі зробила японців ближчими до сучасних винаходів.

Висновки. Реставрація династії Мейдзі – це не лише повернення політичних прав імператору, а цілий комплекс заходів, які сприяли модернізації країни, при цьому не відбулося нехтування основоположними традиціями. Це дозволило не втратити своєї ідентичності. Серед вагомих здобутків реформації можна виділити: розвиток політичної думки та дипломатії, поява єдиної грошової одиниці та модернізація усіх сфер її життя країни. Прорахунками були формальність деяких документів, особливо тих, які стосувалися рівних можливостей станів, чого на практиці не досягалося. Але як наслідок, ці реформи мали більше позитивний вплив, в тому числі заклали підвалини сучасному політичному, економічному та культурному розвитку держави.

ДЖЕРЕЛА

1. Кондратенко Д. Організація влади як чинник модернізації країни: (приклад Японії). *Наукові записки. ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України 2010. Вип. 50. С. 345-352.* URL: [https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kondratenko_\(дата_перегляду_26.11.2022\).](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/kondratenko_(дата_перегляду_26.11.2022).)
2. Мар'янюк О.В. Реставрація Мейдзі 1868 року: буржуазна революція чи формування абсолютиського режиму. *Наукові праці. Історія. 2009. Випуск 108. Том 121. С. 142-144.* URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/history/2010/121-108-26.pdf> (дата перегляду 27.11.2022).
3. Рубель В. А. Нова історія країн Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XV I I I - друга половина X I X). Навч. посібник. К.: Либідь, 2007. 560 с.
4. Черкун Н. А. Кризові явища сьогунату Токугава напередодні реставрації Мейдзі. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер. : Історія. Політологія. 2013. Вип. 6. С. 74-79.* URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_ip_2013_6_11. (дата перегляду 27.11.2022).